

Управління освіти Рівненського міського
виконавчого комітету

Навчально-виховний комплекс № 12

Рівненської міської ради

Вивчення теми
*“Однорідні члени
речення” у 8 класі*

Методична розробка

Із досвіду роботи
вчителя української мови
і літератури Ядвіжук
Тамари Володимирівни

РІВНЕ 2014

Ядвіжук Тамара Володимирівна. Вивчення теми “ Однорідні члени речення ”
у 8 класі

У посібнику пропонується досвід роботи вчителя української мови і літератури НВК № 12 м. Рівне Ядвіжук Тамари Володимирівни з проблеми інноваційних підходів до формування пізнавальних інтересів учнів під час вивчення теми “Речення з однорідними членами” у 8 класі. Зокрема, стисло викладається суть інтерактивних методів і форм навчання, доцільність їх застосування на сучасному уроці, а також пропонується методичний коментар щодо опрацювання теми “Однорідні члени речення ” у 8 класі з розробками уроків за даною темою.

Посібник апробований учителем на практиці.

Рекомендований для використання вчителями української мови і літератури.

Схвалено методичною радою НВК № 12 м. Рівного від 14 жовтня 2012 року
(протокол № 2)

ЗМІСТ

1. Про сучасні вимоги, нові підходи до вивчення мовної теми.....	4
2. Вивчення теми “Речення з однорідними членами” у 8 класі (теоретичний аспект)	5
3. Розробки уроків:	
– Однорідні члени речення зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв’язком.....	15
– Кома між однорідними членами речення	22
– Однорідні й неоднорідні означення	31
– Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнюючих словах у реченнях з однорідними членами	39
– Однорідні члени речення. Розділові знаки в реченнях з однорідними членами. Узагальнення і систематизація матеріалу з теми.....	48
– Контрольна робота. Однорідні члени речення. Тест	55
4. Список літератури.....	60

ВИВЧЕННЯ ТЕМИ “РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ” У 8 КЛАСІ

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

Із досвіду роботи

Ядвіжук Тамари Володимирівни

вчителя НВК № 12 м. Рівне

РІВНЕ, 2012

Про сучасні вимоги, нові підходи до вивчення мовної теми

Сьогодні перед учителем української мови і літератури постає нелегке завдання: як зробити, щоб урок був цікавий для учнів, викликав інтерес до матеріалу, розкривав творчий потенціал особистості, ставив у ситуацію морального вибору і прийняття самостійного рішення. Цього можна досягти за умови, коли вчитель-словесник знайде шляхи найефективнішого досягнення мети навчання та прийоми оптимізації навчального процесу, змінивши сам підхід до здобуття учнями знань із мови і літератури. Інтерактивні методи навчання є найефективнішими. Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, дає відчуття потреби в самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку самостійної і творчої особистості.

Інтерактивний – здатний до взаємодії, співпраці, діалогу. При інтерактивних методах і формах навчання акцент зміщується із процесу передачі знань на їх здобуття, тому відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Кожна дитина може запропонувати свою думку, створюється “ситуація успіху” ; за короткий проміжок часу охоплюється значний обсяг матеріалу; теорія і практика засвоюються одночасно.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації, використання рольових ігор, участь у дискусіях.

Використання інтерактивних методів створює навчальне середовище, яке формує характер, розвиває світогляд, логічне і критичне мислення, зв'язне мовлення; виявляє і реалізовує індивідуальні можливості учнів. При цьому навчально -виховний процес організовується так, що школярі шукають зв'язок між засвоєними раніше і новими знаннями, приймають альтернативні рішення, формулюють власні ідеї , навчаються співробітництву.

Для цього можна використати такі методи і форми роботи: робота в малих групах (робота в парах, змінювані трійки, карусель, акваріум); обговорення

проблем у загальному колі (колективно –групове навчання); мікрофон, незакінчене речення, мозковий штурм, дерево рішень, навчаючи – учусь, рольові ситуації, асоціативний ланцюжок, кошик знань і ідей. Основними формами інтерактивної роботи на уроках мови є навчальна взаємодія учнів у парах і мікрогрупах. Парну і групову роботу організовую як на уроках засвоєння нового матеріалу, так і на уроках застосування знань, умінь і навичок.

Під час вивчення нової теми при первинному осмисленні теоретичного матеріалу, виконанні легких і середніх за рівнем складності вправ пропоную роботу в парах. Цей метод є найефективнішим на початкових етапах вивчення матеріалу. Робота в парах дає можливість думати, обмінюватися судженнями, а потім озвучувати свої думки перед класом. Такий вид співпраці вчить дітей вести дискусію, унеможлиблює ухиляння від виконання завдання. Робота в парах розвиває вміння учнів пристосовуватися до роботи у групах.

При виконанні складніших завдань використовую роботу в малих групах, де кожен учасник співпрацює з іншими членами групи, відчуває відповідальність за результат своєї роботи перед однокласниками.

На мотиваційному і рефлексивному етапах доцільно використати такі методи, як незакінчене речення, кошик знань.

На уроках узагальнення і систематизації знань проводжу конкурси, заочні екскурсії, уявні подорожі, пропоную ігрові елементи. Такі форми роботи зацікавлюють, інтригують учнів.

Вивчення теми “ Речення з однорідними членами” у 8 класі (теоретичний аспект)

Речення з однорідними членами широко функціонують у різних стилях мовлення. Вони дають можливість описати пейзаж, інтер’єр, різноманітні процеси, явища, підсилюючи зміст висловлювання, надаючи йому конкретності, виразності, емоційності.

Вибір теми зумовлений специфікою її вивчення: вона характеризується великою пунктуаційною значимістю; від розуміння граматичної суті однорідних

членів речення залежить свідоме засвоєння правил пунктуації та застосування їх на практиці. Глибоке вивчення логіко-семантичних, структурно-граматичних, інтонаційних, пунктуаційних і стилістичних особливостей однорідних членів речення сприяє розвитку логічного мислення школярів, удосконаленню культури їхнього мовлення.

Часто в учнів виникають труднощі при розмежуванні однорідних і неоднорідних означень, припускаються помилки у вживанні сполучників, розділових знаків при повторюваних сполучниках і при узагальнюючих словах. Отже, виникає необхідність звернути особливу увагу на ці питання при вивченні теми «Речення з однорідними членами».

З огляду на це мета роботи - допомогти вчителям загострити увагу на теорії уроку, його плануванні, побудові системи уроків із теми з використанням елементів інтерактивних методів і форм навчання як запоруку підвищення якості навчання.

Однорідність – категорія синтаксична. Ряди слів об'єднуються за допомогою сурядного зв'язку, ці об'єднання виникають тільки на рівні речення і певним чином ускладнюють його структуру.

У граматичному аспекті однорідні члени речення характеризуються:

- а) однаковою синтаксичною функцією;
- б) залежністю від одного й того ж слова в реченні;
- в) сурядним зв'язком – сполучниковим, безсполучниковим або змішаним;
- г) наявністю перелічувальної, зіставної або протиставної інтонації.

Скільки б членів речення не входило до однорідного ряду, всі вони виконують однакову синтаксичну роль. Однорідні члени виражаються однією частиною мови, у деяких випадках бувають морфологічно різнорідними. Наприклад, у реченні *Наснились мальви, рута, м'ята, і скрип криничний журавля, і смерекова рідна хата, яку давно покинув я* (П. Дворський) однорідними є підмети, виражені однотипними частинами мови, кожен окремо відноситься до присудка *наснились*, тобто вони об'єднані однаковими синтаксичними відношеннями до одного й того ж самого члена речення. Зв'язок між ними сурядний: вони

рівноправні, а тому один від одного не залежать граматично, читаються з перелічувальною інтонацією. У реченні *Береги річки, положисті, з великими піщаними плесами, з рідкими кущиками верболозу, нагадували мальовничі акварелі Левітана* (Є. Іваженко) однорідні означення виражені прикметником та іменниками із залежними словами.

Якщо ж члени речення підпорядковуються спільному членові неоднаковими смисловими відношеннями (наприклад, простір і місце; простір і час), тоді вони не є однорідними: *У кімнаті на столі стояла висока ваза з чудовими трояндами.*

Отже, однорідними називаються такі члени речення, які виконують ту ж саму синтаксичну функцію, відносяться до спільного для них члена речення й поєднуються між собою сурядним зв'язком (сурядними сполучниками й інтонацією або лише інтонацією).

У 8-у класі при вивченні систематичного курсу синтаксису поглиблюється поняття синтаксичної однорідності, подаються нові відомості про однорідні члени речення; закономірності морфологічного вираження їх, наявність кількох рядів однорідних членів у тому ж реченні, граматичні ознаки узагальнюючих слів; інтонаційні, пунктуаційні, стилістичні особливості речень з однорідними членами.

Найбільші труднощі виникають при розмежуванні однорідних і неоднорідних означень, оскільки воно вимагає врахування їх смислової ролі, що пов'язане з тонкою діяльністю мислення й чуттям мови.

Однорідні означення завжди відносяться безпосередньо до означуваного слова і між собою пов'язуються сполучниками сурядності або тільки інтонацією переліку. На кожне з них падає логічний наголос. Наприклад: *Сади вкрилися білою, рожевою піною цвіту. Підбігла жвава, весела дівчинка.* Виділені означення однорідні; упершому реченні перелічуються відмінні ознаки (колір) кількох однакових предметів, у 2-му реченні – різні ознаки того самого предмета (особи).

Якщо ж члени речення підпорядковуються спільному слову неоднаковими смисловими відношеннями (наприклад, простір і місце; місце і час), характеризують предмет за різними ознаками, тоді вони не є однорідними: *Ви знаєте, як липа шелестить у місячні весняні ночі?* (П. Тичина).

Однорідними називаються такі члени речення, які виконують ту ж саму синтаксичну функцію, відносяться до спільного для них члена речення й поєднуються між собою сурядним зв'язком, що формально виражає єднальні, зіставно-протиставні, розділові відношення. Інтонація при вимові однорідних членів буває різна. Якщо перелічуються однорідні члени речення, то інтонація перелічувальна, причому в розповідних реченнях вона поступово знижується, в окличних підвищується, у питальних різко підвищується на останньому однорідному членові речення. Однорідні члени, що протиставляються, мають різке підвищення інтонації на першому однорідному членові, зниження - на другому. *Любіть Україну, як сонце любить, як вітер, і трави, і води. В годину щасливу і в радості мить, любіть у годину негоди. Любіть Україну у сні й наяву, вишневу свою Україну, красу її, вічно живу і нову, і мову її солов'їну* (В. Сосюра). *Хвали день не вранці, а ввечері.*

Синтаксична однорідність тісно пов'язана зі змістовою однорідністю: однорідні члени називають поняття одного логічного ряду, тобто близькі за своєю суттю. При побудові речень з однорідними членами необхідно звертати увагу на те, щоб усі вони були однорідні за логічними поняттями й однаково сполучалися зі словом, до якого відносяться.

Не є однорідними членами

1. Повторювані слова (вони вживаються в реченні для підкреслення кількості предметів, тривалості дії, вираження емоційності, експресивності): *Ой повішу колисеньку у полі, у полі, будуть дитя колисати соколи, соколи* (Народна пісня). *Плавай, плавай, лебедонько, по синьому морю, рости, рости, тополенько, все вгору та вгору* (Т. Шевченко). *Хтось тужить-журиться тривожно: «Минають дні, минають дні»* (В. Еллан - Блакитний).

2. Повторювані однакові форми, об'єднані частками не, так: хоч не хоч, писати так писати; а також сполучення з двох дієслів, одне з яких лексично неповне: візьму та й зроблю, піду та засну. Такі сполучення вживаються лише в розмовному стилі мовлення.

3. Стійкі сполучення з парними сполучниками: ні в тин ні у ворота, і сміх і гріх, ні слуху ні духу.

Однорідні члени речення пов'язуються між собою або тільки інтонацією (безсполучниковий зв'язок), або сурядними сполучниками (сполучниковий зв'язок), або інтонацією і сполучниками сурядності (змішаний зв'язок).

Єднальний зв'язок виражають сполучники і (й), та (у значенні і), та й, ні...ні, як... так і, не тільки... а (але) й, не лише... а (але) й. Наприклад: *І барвінком, і рутою, і рястом квітчає весна землю...* (Т. Шевченко). *Ой, не хочу хатки, ані сіножатки, ні ставка, ні млинка, ні вишневого садка* (Народна пісня).

Найчастіше між однорідними членами вживається сполучник і, що може бути одиничним або повторюваним. Одиничний сполучник указує, що перелік закінчився, тому він вживається між двома або перед останнім однорідним членом речення, наприклад: *Уже й місяць підбився височенько, вийшов з-за дерев у ярку і став посеред неба...* (Г. Тютюнник).

Повтор сполучника перед кожним однорідним членом речення створює незакінчений, або відкритий, однорідний ряд. Наприклад: *Мово рідна! Красо моя! У тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зоїк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого...* (С. Плачинда).

Повторюваний сполучник і підсилює значення однорідних членів, надає експресивного відтінку висловлюванню. Сполучник та (у значенні і) менше поширений, вживається у художній літературі і в розмовній мові. Наприклад: *А Дунай широкий та глибокий* (О. Довженко).

Експресивність вносить у речення також повторюваний сполучник ні...ні: *Тишу не порушували ні тьохкання солов'їв, ні гуд машин, ані дівочі пісні.*

Парні сполучники не тільки... а (але) й, не лише... а (але) й, як... так і передають відношення зіставності, порівняння. Ці сполучники вживаються лише між двома однорідними членами: *У старі князівські часи на нашій батьківщині набув великої популярності образ Марії у вигляді Оранти: віруючі називали цей образ Марії як Заступницею, так і Непорушною стіною* (Д. Степовик).

Протиставні відношення виражають об'єднання двох протилежних, несумісних, контрастних понять; однорідність виникає всупереч логічному

значенню членів речення, оскільки вони сприймаються як протилежні, взаємовиключні. Протиставні відношення виражаються сполучниками а, але, зате, проте, однак, хоч, хоча, та (але). Сполучники а, але вказують на протиставлення одних предметів, явищ, дій, ознак іншим: *Даринка одягнена скромно, але охайно.*

Сполучники проте, та (але) зіставляють поняття, одне з яких обмежує інше. Сполучники зате, однак виражають значення протиставлення з відтінком заміщення: *А знизу, з-під палуби, лине сумна, неголосна, зате рідна, українська пісня* (С. Плачинда).

Сполучники хоч (хоча) мають відтінки допустовості: *Голос у нього приємний, хоч і не дзвінкий.*

Розділові відношення між однорідними членами полягають у тому, що логічний зв'язок між ними передає взаємовиключення понять або їх чергування. Такі відношення виражаються сполучниками або...або, чи...чи, то...то, не то...не то, чи то...чи то, хоч...хоч. *Усі мости в цій землі були дерев'яні, через що людям заходимо: або чужинцям, або мандрівникам, або завойовникам, або апостолам, або й пройдисвітам – здавалося, ніби тут і зовсім немає мостів...* (П.Загребельний).

Неповторювані сполучники або, чи вказують на можливість вибору тільки одного з понять: *Із берега на берег можна добутися тільки баржами або човнами.*

Однорідні і неоднорідні означення

Найбільші труднощі в учнів викликає розмежування однорідних і неоднорідних означень, оскільки воно вимагає врахування їх смислової ролі, що пов'язане з тонкою діяльністю мислення й чуттям мови.

Однорідними називаються означення, які, перелічуючи споріднені ознаки, однаково відносяться до того самого пояснювального слова. Однорідні означення поєднуються сполучниками сурядності, безсполучниковим зв'язком: *Тихі, ніжні зорі спадали з неба* (Леся Українка). *Кружляло листя жовте, багряне й золоте.*

Однорідні означення

1) характеризують предмет з одного боку: *Двори стоять у хуртовині айстр. Яка рожева й синя хуртовина* (Л. Костенко);

2) вказують на різні споріднені ознаки: *Збирають світлі, золоті меди веселокрилі та прозорі бджоли* (М. Рильський);

3) посилюють, уточнюють або пояснюють одне одного: *Сиза, аж чорна хмара заповонила півнеба;*

4) однорідними є також художні означення (епітети): *Пекучий день, лісів солодка млява, смага стежок, сонливиці левад. Іде гроза, дзвінка і кучерява, садам замлілі руки цілувать* (Л. Костенко). *Літо збігло, як день, і з невлежаного туману виїшов синьоокий, золоточубий вересень.* (М. Стельмах).

Неоднорідні означення

1) характеризують предмет за різними ознаками: *Маленька химерна сніжинка опустилася плавно на руку;*

2) одне з означень виражене займенником, а друге – прикметником або дієприкметником: *Увесь далекий морський простір осяяний сонцем;*

3) виражаються сполученням якісного і відносного, якісного і присвійного прикметників: *Темний осінній вечір заглянув у сонну шибку.*

Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами

Узагальнюючі слова поєднують у собі значення всіх однорідних членів і можуть замінювати їх, тому в мовознавчій літературі вони визначаються як такі, що об'єднують в одну групу перелічувані однорідними членами назви предметів, явищ, ознак, дій: *Чарівний світ пливе переді мною: сині води, білі піски, хати на високих берегах* (О. Довженко). *Луки, гори, пишні сади – усе зелене й прилишкле.* (О.Гончар).

Узагальнююче слово виражає родові поняття по відношенню до видових. Узагальнюючі слова мають логічну основу, а тому при вивченні їх значну увагу необхідно приділяти правильному з логічної точки зору членуванню родового поняття на видові і, навпаки, правильному об'єднанню видових понять родовим.

Узагальнюючі слова виконують ту ж саму синтаксичну роль, що й однорідні члени речення; можуть виражатися як тими ж частинами мови, що й однорідні члени речення, так і іншими, найчастіше – іменниками, займенниками і прислівниками, також словосполученнями; стоять перед однорідними членами або

після них, від чого залежить їх інтонаційне і пунктуаційне оформлення. У реченні *У щастя людського два рівні є крила: троянди й виноград, красиве і корисне.* (М.Рильський) узагальнююче слово виражене словосполученням, виконує функцію підмета, стоїть перед однорідними членами, а тому вимовляється підвищеним тоном (із логічним наголосом), а перед однорідними членами ставиться двокрапка. У реченні *Чорнобиль та м'ята, барвінок та рута, калина, верба над водою – все сниться щоначі* (Дніпрова Чайка) узагальнююче слово виражене означальним займенником *все*, вживається після однорідних членів, тому після них стоїть тире.

Якщо узагальнююче слово стоїть перед однорідними членами, а після них речення продовжується, то після узагальнюючого слова ставиться двокрапка, а після однорідних членів – тире. *Рослини - символи: дуб, калина, верба – не тільки окраса, а й глибокий смисл, наш духовний світ, наша спадщина.*

Узагальнення є стилістичним прийомом увиразнення змісту. Узагальнюючі слова не вживаються при однорідних членах, які виражають зіставні та протиставні відношення. Усвідомлення цього дасть змогу правильно співвідносити родові та видові поняття, а це сприятиме виробленню навичок точної передачі думки.

Мета вивчення теми та завдання вчителя

На початку вивчення теми, зокрема на першому уроці, вчитель має ввести учнів у тему. Для цього повідомляються мета і завдання її вивчення, кількість уроків, вид контролю засвоєння знань, сформованості вмінь і навичок.

Мета вивчення теми «Речення з однорідними членами» визначається на основі загальної мети навчання у школі з урахуванням специфіки названої теми, методичних рекомендацій, що регулюють вибір завдань навчання.

Мета вивчення теми «Однорідні члени речення» – поглибити знання учнів про однорідні члени речення, дати поняття про кілька рядів однорідних членів у реченні; про однорідні й неоднорідні означення, узагальнюючі слова при однорідних членах; виробити практичні вміння і навички:

- розпізнавати однорідні члени речення з різними способами зв'язку (сполучниковим, безсполучниковим, змішаним);
- визначати їх синтаксичну роль у реченні;

- правильно вживати сполучники сурядності;
- визначати смислові відношення, що виражаються за допомогою сурядних сполучників;
- визначати ряди однорідних членів у реченні;
- розмежовувати однорідні й неоднорідні означення;
- добирати родові поняття до видових, уміти вживати їх як узагальнюючі слова при однорідних членах;
- правильно інтонувати речення з однорідними членами, у тому числі й з узагальнюючими словами при них;
- конструювати речення з однорідними членами, у тому числі й з узагальнюючими словами;
- удосконалювати пунктуаційну грамотність;
- розвивати мислення школярів за допомогою логічних операцій спостереження над мовним матеріалом, узагальнення, систематизації, аналізу, аналогії;
- на дидактичному матеріалі виховувати в учнів моральні якості: повагу до батьків, шанобливе ставлення до народних традицій, символів України, до рідної мови.

Завдання вчителя – поглибити і поширити поняття про однорідні члени речення, показати способи зв'язку між ними (сполучниковий, безсполучниковий, змішаний), використання сурядних сполучників; пояснити смислові відношення, що виражаються за допомогою цих сполучників; ознайомити учнів з поняттям про кілька рядів однорідних членів; розкрити поняття про однорідні й неоднорідні означення; домогтися усвідомленого вживання узагальнюючих слів при однорідних членах речення; навчити правильно інтонувати речення з однорідними членами і ставити розділові знаки в них; вживати речення з однорідними членами з різними видами зв'язку (у тому числі з узагальнюючими словами при однорідних членах) у різних стилях мовлення.

Система уроків із теми “ Речення з однорідними членами ”

Програмою з української мови для 8 класу на вивчення теми передбачено 6 годин.

На першому уроці поглиблюється, уточнюється і поширюється поняття про однорідні члени, засвоєне учнями у 5-у класі; шляхом розгляду способів їх зв'язку (сполучникового, безсполучникового та змішаного) розкривається поняття про ряди однорідних членів; приділяється належна увага інтонації, оскільки вона є одним із показників однорідності. Дидактична мета уроку – засвоєння нових знань (формування мовної та мовленнєвої компетенції).

На другому уроці формуються вміння і навички вживання коми між однорідними членами і правильне інтоування речень. Враховуючи, що для вивчення програмової інформації необхідні раніше засвоєні знання, потрібно поряд з іншими реалізувати принцип наступності; після вивчення лінгвістичного матеріалу йде його застосування, отже, на уроці формуються практичні вміння і навички.

Матеріал третього уроку розкриває поняття однорідності й неоднорідності означень; учні сприймають і засвоюють нові знання й усвідомлюють їх у процесі практичної роботи, удосконалюють загальнопізнавальні і творчі вміння з теми.

Четвертий урок передбачає поглиблення поняття про узагальнюючі слова при однорідних членах речення, формування пунктуаційних навичок, розвиток неперервної пізнавальної активності учнів шляхом виконання системи практичних вправ і завдань.

На п'ятому уроці повторюється мовний матеріал з теми, узагальнюються й систематизуються знання учнів про однорідні члени речення, у тому числі й з узагальнюючими словами при них; удосконалюються пунктуаційні навички і вміння, розвивається усне і писемне мовлення учнів, тобто формуються практичні вміння та навички.

Шостий урок – урок контролю рівня засвоєння знань, сформованості пунктуаційних умінь і навичок, уміння практично вживати речення з однорідними членами у власному писемному мовленні.

Розробки уроків із теми ”Речення з однорідними членами”

Тема. Однорідні члени речення зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв’язком. Речення з кількома рядами однорідних членів.

Мета: повторити відомий учням матеріал про однорідні члени речення як такі, що поєднуються між собою сурядним зв’язком, про ряди однорідних членів, сформувати вміння знаходити однорідні члени, аналізувати зв’язок між ними (сполучниковий, безсполучниковий, змішаний) і смислові відношення, правильно інтонувати речення з однорідними членами, удосконалювати пунктуаційну грамотність учнів, розвивати мислення, спостережливість, усне і писемне мовлення; виховувати шанобливе ставлення до мови.

Обладнання: підручник, схема-опора, таблиця “ Сполучники сурядності”.

Методи, прийоми і форми роботи: робота в групах, складання схеми-опори, плану, диктант із коментуванням , спостереження над мовним матеріалом , ” незакінчене речення”, робота в парах .

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань.

Епіграф уроку:

Ой ти мово українська,
Ти моя найперша казка,
Перший біль і перша ласка,
Перші мамині слова.

О. Каліщук

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. З’ясування емоційної готовності класу до уроку (“Побажай собі удачі”).
2. Актуалізація суб’єктного досвіду.

Асоціювання: ключове слово “дитинство” – ласка, казка, слово, колискова, мрія, любов...

3. Актуалізація опорних знань учнів.

- Виразно прочитати епіграф уроку. Виконати морфолого - синтаксичний розбір речення. Назвати члени речення, що відповідають на одне й те ж питання й відносяться до одного й того ж слова. Як називаються такі члени речення ? Якою частиною мови вони виражені ?

Назвати засоби зв'язку однорідних членів речення між собою.

Пояснити пунктуацію речення. Пригадати, які розділові знаки ставляться у реченнях з однорідними членами.

II. Цілевизначення і планування

1. Повідомлення теми уроку.

2. Ознайомлення учнів із планом вивчення теми “ Речення з однорідними членами.”

3. Визначення власних цілей уроку, обговорення їх у парах.

Очікувані результати:

знати, які члени речення називаються однорідними, види ОЧР за будовою; ряди однорідних членів речення;

уміти: знаходити в тексті речення з однорідними членами (непоширеними і поширеними), з різними рядами однорідних членів в одному реченні, правильно інтонувати речення з ОЧР.

III. Сприйняття та усвідомлення учнями нового матеріалу

Робота у групах

- Опрацювати матеріал підручника (параграф 22, с. 158- 162). Визначити відомий і новий теоретичний матеріал. Відтворити відомості.

I група - скласти план;

II група - скласти схему-опору.

Орієнтовний план

1. Які члени речення називаються однорідними?

2. Види однорідних членів речення за їх синтаксичною функцією.

3. Інтонація переліку або протиставлення.

4. Види зв'язку між однорідними членами речення (сполучниковий,

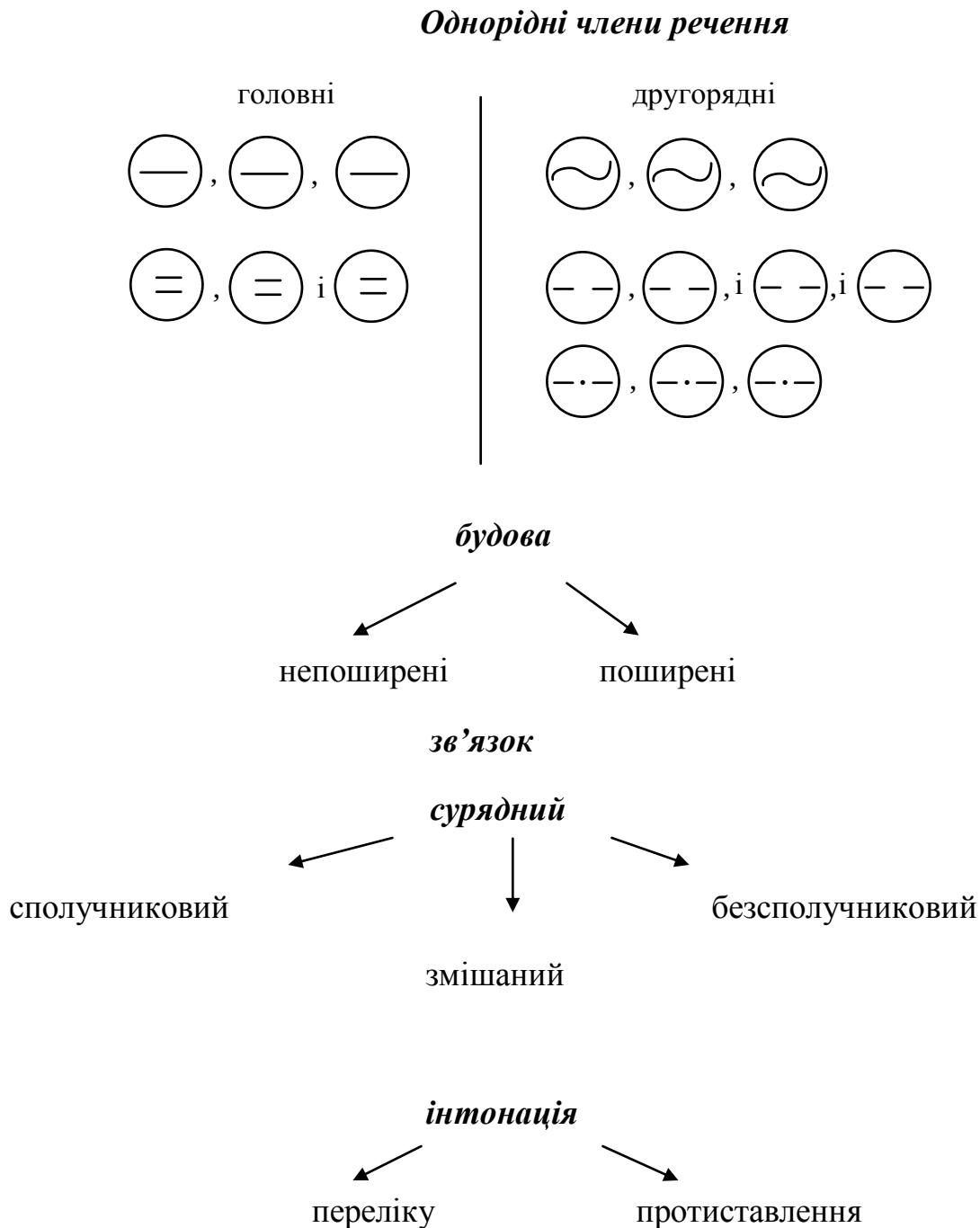
безсполучниковий, змішаний).

5. Види однорідних членів речення за будовою (непоширені, поширені).

6. Ряди однорідних членів речення.

7. Поширені і непоширені однорідні члени речення.

Схема – опора

1

- однакові питання
- синтаксична роль
- відношення до одного й того ж слова.

- Відтворення учнями теоретичного матеріалу, доповнення (за необхідності)) відповідей учителем або учнями.
- Колективна робота з таблицею “Сполучники сурядності”.

Закріплення набутих знань

- Виразно прочитати вірш Григорія Шанька «Рідне слово». Визначити тему й головну думку.
- Визначити однорідні члени речення, поставити питання, вказати вид зв'язку між ними.
- Пояснити вживання розділових знаків у реченнях з однорідними членами.

Слово, пісне, думо кобзарева,
 Ви – окраса й суть мого життя.
 Ніби долю родового древа,
 Пронесу вас крізь терни життя.
 Рідним словом земляків стрічаю,
 З ним щодень міцнію і росту,
 З творчості народної черпаю
 Мудрість предків, їх любов святу
 До землі і щедрості зернини,
 Що нуртує в стиглім колоску.
 Непорочність збережу дитинну,
 Мови рідної відстою чистоту.
 Нам плекати скарб одвічний – мову –
 На шляхах оновлень – у борні !
 Українське розмаїте слово
 Дала мати з молоком мені.

- Дібрати синоніми до слів *нуртує, непорочність*.
- Пояснити, що таке ряди однорідних членів речення.
- Виписати речення з кількома рядами однорідних членів.

Робота в парах

Підкреслити однорідні члени відповідно до їх синтаксичної ролі. Назвати засоби зв'язку між однорідними членами. Скласти графічні схеми однорідних членів речення. Визначити речення з поширеними однорідними членами.

Слова летять у душу, як лебідки,
І пахнуть п'янко житом і росою,
Калиною, цілющою травою,
Вербички юної дівочою косою.
Слова летять у душу, як лебідки.
О Боже, це неждане щастя звідки ?
Чи ненькою дароване, весною,
Чи сивих предків піснею дзвінкою?
Мої уста цілують радо й сміло
Слів материнських запахуший цвіт.
Давно вже наша пісня полонила
І словом, і мелодією світ.

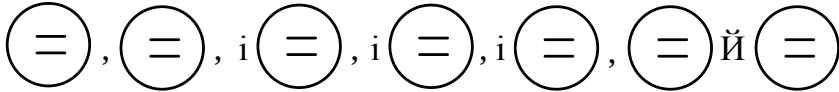
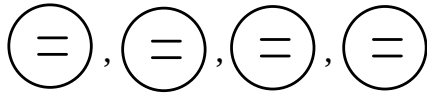
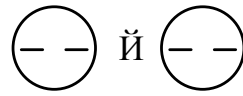
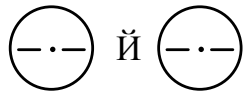
Диктант із коментуванням

1. Тобі, народне слово, в славі й цвіті сам Бог велів перемагати й жити !
2. Слово цвіте, проситься, прагне в балади.
3. Забутись, перелитися у слово !
Лише йому віддатися сповна.
4. Знімає смуток і лікує горе,
Снагу дає, надію поверта.
5. О слово! Ти одна моя опора,
Єдина насолода, і мета,
І зцілення моє, і порятунок,
Мої тривоги й радощі земні.

Завдання

Вказати номери речень

а) що відповідають схемам

б) з кількома рядами однорідних членів;

в) зі сполучниковим зв'язком;

г) із безсполучниковим зв'язком;

д) зі змішаним зв'язком.

Прочитати виразно речення. Чи є, на вашу думку, в ньому однорідні члени?

Линь, моя пісне крилата, линь у безмежнім просторі.

Висновок: повторення одного й того слова, що вживається для підкреслення тривалості дії, кількості предметів, не є однорідними членами речення.

IV. Рефлексивно – оцінювальний етап

Метод “Незакінчене речення”

На уроці я зрозумів (навчився)...

Мені сподобалися такі форми роботи...

V. Домашнє завдання

Опрацювати теоретичний матеріал підручника (параграф 22), виконати вправу 254 або скласти (виписати з художніх творів) речення з кількома рядами однорідних членів.

Додатки

Сполучники сурядності

	Єднальні	Протиставні	Розділові
Сполучники	І; та; та й; ні...ні (ані); не тільки, а й; як...так і.	А, але, зате, проте, однак, та (але)	Або; чи; чи...чи; то...то; не то... не то; хоч... хоч; чи то... чи то.
Приклади	Пшениця і вдячність родять лише на доброму ґрунті. Жито любить не тільки воду, а й гарну погоду (Народна творчість).	Вода м'яка, проте камінь пробиває. Кує не молот, а коваль (Народна творчість).	А по дашку прозорої веранди ходили то дощі, то голуби (Ліна Костенко). Співає чи сміється очерет ? (М. Доленго).
З якою метою використовуються	Єднальні і (й), та, та й- одиничні та повторювані.	Протиставні а, але, зате, проте, однак протиставляють однорідні члени і вживаються як одиничні.	Розділові або, чи, хоч вживаються як одиничні, так і повторювані, означають, що з названих понять можливе якесь одне.

Тема. Кома між однорідними членами речення.

Мета: визначити основні випадки вживання коми в реченнях з однорідними членами; формувати пунктуаційні вміння правильно ставити розділові знаки між однорідними членами речення, удосконалювати навички правильного інтонування речень з однорідними членами; розвивати зорову пам'ять, творчі здібності учнів; виховувати естетичний смак.

Тип уроку. Урок формування умінь і навичок.

Методи, прийоми і форми роботи: “Мікрофон”, бесіда, робота з текстом, із таблицею, з ілюстративним матеріалом, диктанти, лінгвістичне дослідження, творче конструювання.

Обладнання: таблиця «Кома при однорідних членах речення», ілюстративний матеріал, картки з надрукованими завданнями.

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання

Метод «Мікрофон».

1. Які члени речення називаються однорідними?
2. Які члени речення можуть бути однорідними?
3. Як поєднуються між собою однорідні члени речення? З якою інтонацією вони вимовляються?
4. Якими сполучниками можуть поєднуватись однорідні члени?
5. Який сполучник сурядності може бути в одному випадку єднальним, а в іншому – протиставним? Навести приклади.

II. Мотивація навчальної діяльності

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку. Звучить мелодія сопілки.

Який настрій викликала у вас ця мелодія?

2. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань учнів.

Які розділові знаки треба поставити у реченні?

Григорій Сковорода чудово грав і на сопілці і на лірі і на скрипці.

III. Цілевизначення і планування

1. Оголошення теми, мети уроку.

2. Визначення учнями власних цілей уроку, планування своєї діяльності.

Знати: основні пунктуаційні правила;

уміти: правильно ставити розділові знаки між однорідними членами речення, інтонувати речення з однорідними членами, розрізняти повторювані і неповторювані сполучники.

IV. Вивчення нового матеріалу

Первинне застосування знань.

Прочитати текст. Визначити тему й основну думку.

Зачитати речення з однорідними членами. Визначити вид зв'язку між однорідними членами. Пояснити пунктуацію.

Виписати речення з кількома рядами однорідних членів, скласти графічну схему.

Дібрати синоніми до слова вишуканий (витончений, добірний, елегантний).

Ви, мабуть, часто чули вираз «співає скрипка». Вона то дзвінко сміється, то плаче, аж захлинається, а то лине в задумі на крилах мелодії понад хмарами.

За кілька віків людські руки її значно удосконалили і за пропорціями, і за вишуканим виглядом, і за добором деревини, лаків, клею.

Щоб підтримувати натягнення струн між кришкою і дном, вставляють дерев'яний циліндрик, який називають «душею» скрипки.

Найбільшої слави у світі здобули скрипки італійської родини Страдіварі. Амати та Ніколо Антоніо разом із синами виготовили понад тисячу смичкових інструментів, серед яких є альти і віолончелі. Цінуються також скрипки француза Жана Вільома.

З календаря

Пригадати

1. У якому випадку не ставиться кома між однорідними членами речення, поєднаними єднальними сполучниками?

2. Коли кома (коми) перед єднальними сполучниками ставиться?

3. Перед якими сполучниками кома ставиться завжди?

4. Назвати розділові сполучники. Чи завжди перед ними ставиться кома у реченнях з однорідними членами?

Розглянути таблицю.

Кома при однорідних членах речення

Вид зв'язку	Кома ставиться	Кома не ставиться
Безсполучниковий	○ , ○ , ○	_____
Сполучниковий		
протиставні сполучники	○ , а ○ (але, зате, та (але), проте, однак)	_____
єднальні сполучники	повторювані ○ , і ○ , і ○ (й, та) і ○ , і ○ , і ○ ні ○ , ні ○	неповторювані ○ і ○ (й, та)
єднальні (парні)	не лише ○ , а й ○ як ○ , так і ○	фразеологічні вислови, з'єднані повторюваними сполучниками: і сміх і гріх, ні світ ні зоря
розділові	○ , або ○ , або ○ (чи; чи то... чи то; не то... не то)	○ чи ○ (або)

Змішаний	
----------	--

Дати відповідь на запитання.

1. Від яких умов залежить уживання чи невживання коми в реченнях з однорідними членами?

2. Коли між повторюваними сполучниками ставиться кома, а коли не ставиться? Навести приклади.

V. Формування навичок у стандартних ситуаціях

Пояснити вживання розділових знаків у реченні *Грає кобзар, виспівує, вимовля словами, як москалі, орда, ляхи бились з козаками.*

Диктант із коментуванням

Кобзарі та бандуристи – це народні митці. Деякі з них не тільки виконавці, а й автори дум і пісень. Вони володіли гучним, приємним голосом. Співалося на розпутьях велелюдних, на майданах і ярмарках. Для майстерного супроводу чи й виконання дум необхідний був музичний хист (За Н. Шумадою).

Виконати морфолого - синтаксичний розбір речення

I варіант – 2 - го,

II варіант – 4 - го.

До слова *велелюдних* дібрати синоніми.

Зробити розбір за будовою і словотворчий слова *велелюдних*.

Лінгвістичне дослідження

Поставити, якщо потрібно, розділові знаки. Пояснити відсутність або наявність їх у реченні.

До схід сонця пробудилися солов'ї і жайворонки і почали прославляти

піснями новий день. Ніжна мелодія Лукашевої сопілки зачарувала ліс і він заслухався, завмер на мить.

Вибірковий диктант

Виписати ряди однорідних членів, пояснити вживання розділових знаків при них. Відгадати загадки.

1. Я ані скрипка, ані бас,
сама із деревини,
та звеселю й спечалю вас,
коли мій спів полине.

З моїх складів неважко скласти
слова сопка і спілка.

Отож назвіть мене, будь ласка,
зовуся я

2. Що воно – хто запита:

всередині пустота,
без'язикий і без вух,
тільки й чути: бух і бух!

Що за інструмент?

3. Слово це просте – не дивина

(зустрічаєш мало не щодня),
організму складова частина
і періодичне видання.

У цьому слові тільки й заковики:
другий склад наголоси – і вмент
означать почне воно великий
клавішний музичний інструмент.

- Чи є однорідними членами повторення одного й того ж слова?

- Чи можна вважати однорідними означеннями великий клавішний музичний? Чому?

Завдання

Які народні музичні інструменти вам відомі? Розгляньте малюнки із зображенням деяких із них. Запишіть ряд однорідних членів – назв музичних інструментів. (Бандура, кобза, ліра, сопілка, цимбали, волинка...)

Творчі вправи

З'ясувати значення слів - паронімів *музичний* і *музикальний*. Скласти словосполучення з цими словами (ряди однорідних членів).

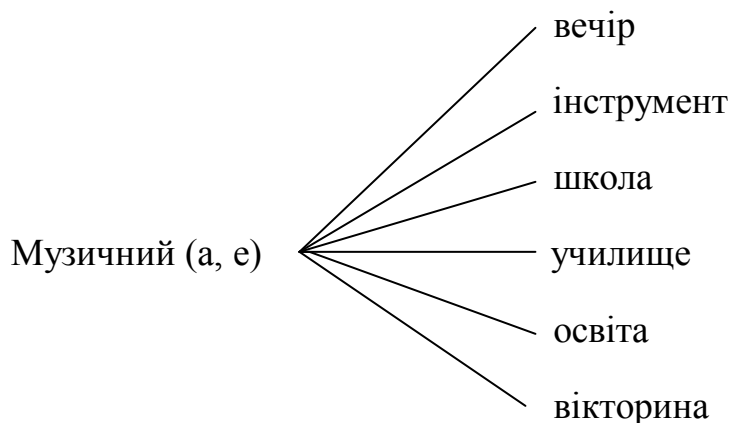
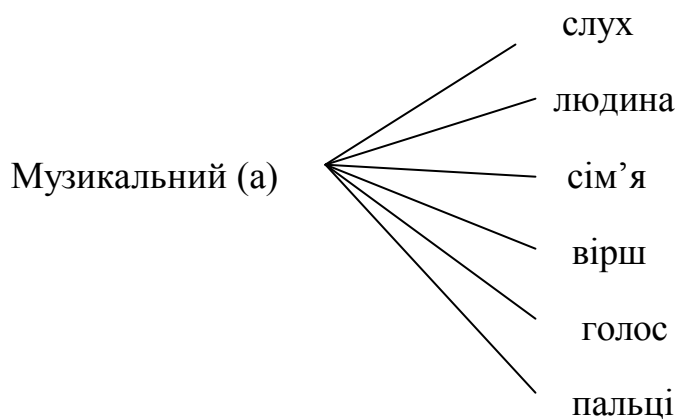
(Тихо звучить музика у виконанні бандуриста).

Довідка

Музикальний. 1. Який має здатність тонко сприймати музику, виконувати музичні твори. Донька дуже музикальна і танцює дуже гарно (О. Кобилянська).

2. Мелодійний. Музикальний твір. Музикальний вірш.

Музичний. Який стосується музики як виду мистецтва. Музичне виховання. Музичне училище.

Скласти речення з однорідними членами за запропонованими схемами, використовуючи музичну термінологію.

1. ○ , ○ , ○

2. ○ і ○ , ○ , ○

3. ○ та ○

4. ○ , ○ і ○

○ , ○ і ○

VI. Рефлексія. Систематизація та узагальнення знань, умінь, навичок

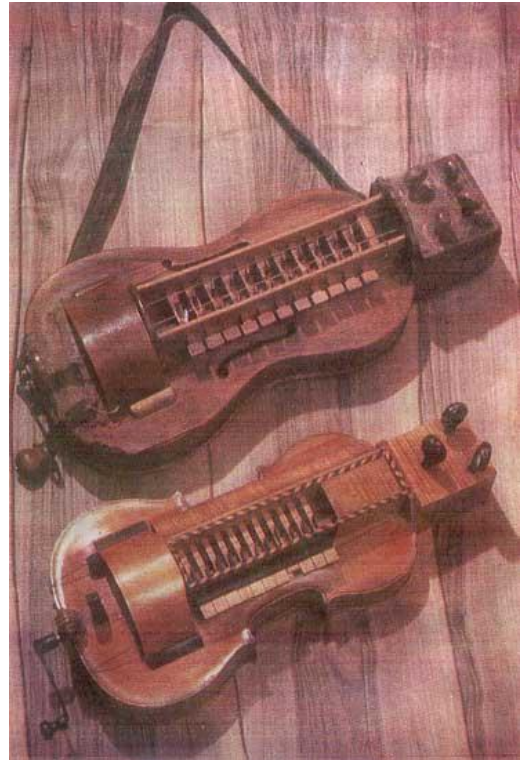
1. Від яких умов залежить уживання чи невживання ком у реченнях з однорідними членами?

2. Коли між однорідними членами, поєднаними повторюваними єднальними сполучниками, не ставиться кома? Проілюструйте на прикладах.

VII. Домашнє завдання

Повторити теоретичний матеріал підручника (§ 22), виконати вправу 260 або написати твір «У полоні мелодії», вживаючи в роботі 4 – 5 речень із однорідними членами.

Додатки

Тема. Однорідні й неоднорідні означення.

Мета: дати учням поняття про однорідні й неоднорідні означення, сформувати вміння розрізняти їх у реченнях, вживати у власному мовленні, правильно інтонувати речення з однорідними й неоднорідними означеннями, удосконалювати пунктуаційні навички учнів; розвивати увагу, логічне й образне мислення, пам'ять; виховувати естетичний смак, любов до природи.

Тип уроку. Комбінований (засвоєння нових знань і перевірка раніше вивченого).

Форми, методи і прийоми роботи: метод “Мозкова атака”, робота у групах, складання алгоритму, стилістичний експеримент, творчі завдання.

Обладнання: підручник, алгоритм «Визначення однорідних і неоднорідних означень», ілюстративний матеріал, картки із завданнями.

Хід уроку

I. Перевірка виконання учнями домашнього завдання практичного характеру(домашній твір “У полоні мелодії”).

II. Перевірка раніше засвоєних знань

Які члени речення називаються однорідними?

Навести приклади речень, у яких однорідні члени поєднані

- а) єднальним зв'язком;
- б) безсполучниковим;
- в) змішаним.

III. Активізація чуттєвого досвіду опорних знань учнів

Завдання

Прочитати текст. Дібрати заголовок.

Визначити в тексті означення, вказати морфологічний спосіб їх вираження, групу прикметників за значенням. Які з означень поширені?

Дібрати синоніми до слів *гасав, пожухлу, серпанком*.

Догоряв осінній короткий день, схиляв свою жовтогарячу голову на повитий серпанком далекий обрій, ніби вкладався спати. Поривний вітер гасав по садках, сердито рвав пожухле листя, здіймав над селом золоту віхолу. Ніч розкидала над землею своє темне, всипане зорями шатро.

Проблемне запитання

Метод “Мозкова атака”

Чи є однорідними, на вашу думку, означення *короткий осінній (день), свою жовтогарячу (голову)? А темне ,всипане зорями (шатро)?*

Чи пов’язані вони інтонацією переліку?

Чи характеризують предмет за однією ознакою?

Чи виникли у вас труднощі при визначенні однорідних (неоднорідних) означень?

IV. Мотивація навчальної діяльності . Повідомлення теми, мети, завдань уроку

Вибір цілей уроку із запропонованих учителем.

Знати: правила однорідності і неоднорідності означень.

Уміти: розрізняти однорідні й неоднорідні означення, правильно ставити розділові знаки у реченнях з однорідними означеннями, вживати у власному мовленні однорідні й неоднорідні означення.

V. Сприйняття й усвідомлення нового матеріалу

Завдання. Опрацювавши матеріал § 23 (сторінка 170), з’ясувати, чим відрізняються однорідні й неоднорідні означення.

Спостереження над мовним матеріалом

Користуючись матеріалом підручника, сформулювати правила однорідності й неоднорідності означень.

1. *Білі, червоні, рожеві* лілії милували зір своєю урочистістю і неповторністю. (Одна ознака).

2. *Ніжні білі* лілії – окраса клумби. (Різні ознаки).

3. На клумбі росли *білі* лілії, *запашні, ніжні*. (Після пояснювального слова).

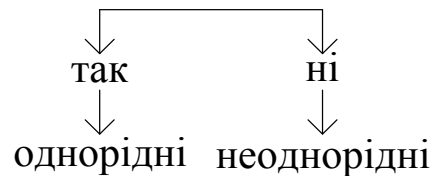
4. *Ніжні, замріяні* лілії наче випромінювали радість. (Епітети).

5. Сонні, у краплистій росі лілії ледь похитувалися на високих стеблах.
(Конкретизує попереднє; поширене означення після непоширеного).

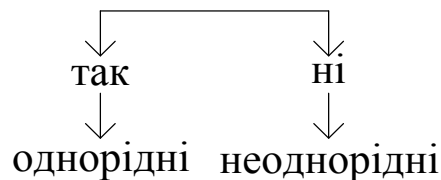
Складання алгоритму

“Визначення однорідних і неоднорідних означень ”

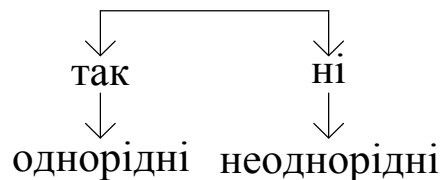
1. Характеризують предмет за однією й тією самою ознакою

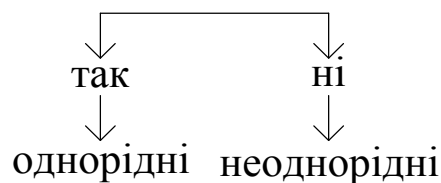
2. Стоять після означуваного слова

3. Наступне означення конкретизує, підсилює попереднє

4. Читаються з перелічувальною інтонацією

VI. Усвідомлення здобутих знань у процесі практичної роботи, удосконалення загальнопізнавальних і творчих умінь із теми

1. Завдання 1-їй групі

Прочитати текст. Визначити стиль мовлення .

Користуючись алгоритмом, визначити однорідні й неоднорідні означення.

Виписати речення з однорідними членами. Пояснити вживання розділових

знаків.

Визначити функцію однорідних означень у запропонованому тексті.

Цвітуть соняшники. Озвучені бджолами, вони чомусь схожі для мене на круглі кобзи, які земля підняла зі свого лона на високих живих стеблах. Живе тіло кобз, пахуче, припорошене жовтим пилком, поросле пелюсточками, світиться і золотіє, щось промовляє своєю широкою, незгасаючою усмішкою.

Скільки того сміху на городі – всі соняшники сміються...

Коли заходить сонце, то й соняшники вечоріють, поступово смеркають, поночіють (Є. Гуцало).

2. Завдання 2-ій групі

Прочитати. Відгадати загадки. Визначити стиль мовлення.

Виписати неоднорідні означення разом із пояснювальними словами. Довести, що означення є неоднорідними.

Пояснити правопис складних прикметників.

1. Трав'яниста багаторічна рослина з тонким сланким стеблом, із темно-зеленим овальним листям і невеликими чотирепелюстковими блакитними квітками.

2. Однорічна декоративна рослина з духмяними жовтими, оранжевими, жовто-коричневими квітками, яку люблять висівати на Україні.

3. Трав'яниста польова рослина із синіми квітами, що росте на полі серед жита, пшениці.

Поширити речення спочатку однорідними, а потім неоднорідними означеннями. Порівняти. З'ясувати стилістичну роль однорідних означень.

1. Сонячний промінь постукав у вікно.

2. Сонце дивилося з неба.

3. Трава блищала росою.

4. Душа сповнилася настроєм.

Стилістичний експеримент

Спробувати перебудувати речення з неоднорідними означеннями у речення з однорідними. Чи в усіх випадках таке перетворення відбувається?

Пояснити значення слова *оксамит*.

1. У високе блакитне небо на яскраві зірки подивись.
2. Мито сплачено золотом літа за барвистий оцей оксамит.
3. Великими блакитними очима дивлюся я довірливо на світ.

”Проба пера”

Розглянути малюнки (фото) із зображенням квітів. Написати міні-твір «Квіти, квіти, милуюся вами», вживаючи речення з однорідними й неоднорідними означеннями.

Зачитування зразків учнівських творів, оцінювання їх.

VII. Рефлексивно – оцінювальний етап

Систематизація й узагальнення знань, умінь і навичок

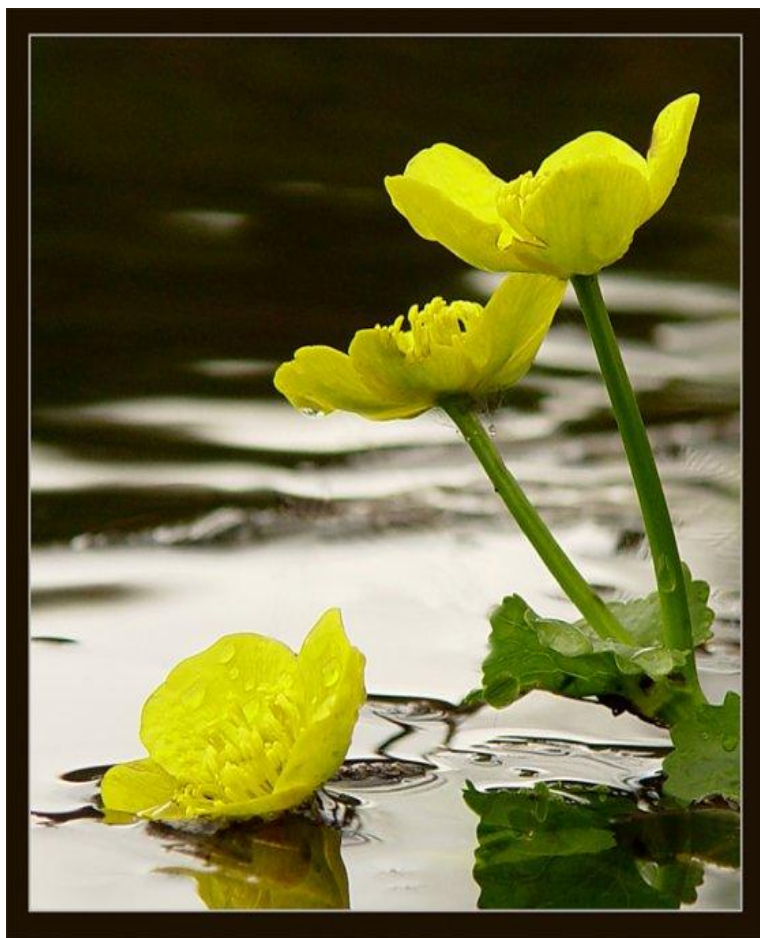
Самооцінювання учнів.

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Чим збагатилися? З якими труднощами зустрілися?
- Чи задоволені результатами роботи?
- Що не вдалося? Чому?

VIII. Домашнє завдання

Опрацювати матеріал § 23, підготувати картки із завданнями для перевірки знань із теми «Однорідні й неоднорідні означення» або виконати вправу 276.

Додатки

Тема. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнюючих словах у реченнях з однорідними членами.

Мета: поглибити знання про узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами; домогтися засвоєння правил вживання двокрапки і тире при узагальнюючих словах у реченнях з однорідними членами; сформувати вміння знаходити в реченнях і пояснювати за допомогою правил вивчені пунктограми, правильно ставити розділові знаки в реченнях з однорідними членами й узагальнюючими словами при них, розвивати вміння правильно інтонувати речення з однорідними членами при узагальнюючих словах, будувати речення такого типу і вживати їх у власному мовленні; виховувати любов до рідної землі, її символів.

Тип уроку. Урок формування практичних умінь і навичок.

Обладнання: підручник, роздавальний матеріал, узагальнююча схема, ілюстрації.

Методи, форми, прийоми роботи: пояснення, складання схеми – опори, виконання завдань за варіантами, взаємоперевірка завдань; робота в малих групах: творче конструювання, редагування, складання й розігрування діалогів.

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. З'ясування емоційної готовності учнів до роботи.
2. Перевірка домашнього завдання (індивідуальні завдання і фронтальне опитування (лінгвістичний диктант)).

Лінгвістичний диктант

1. Однорідними є як ... , так і ... члени речення.
2. За способом зв'язку між собою однорідні члени речення
3. Види зв'язку між однорідними членами речення
4. За будовою однорідні члени речення бувають
5. Не є однорідними членами речення
6. Розділові знаки між однорідними членами речення

II. Актуалізація опорних знань учнів

Прочитати речення, визначити однорідні члени речення, а також слова, що об'єднують названі ними поняття в одну групу. Як такі слова називаються? Визначити їх синтаксичну роль. Пояснити пунктуацію речень.

Зачитати речення з кількома рядами однорідних членів. Із неоднорідними означеннями. Що вам відомо про узагальнюючі слова?

Які розділові знаки ставляться в реченнях з узагальнюючими словами?

1. Калина під вікном рідної оселі, тополя на околиці села, лелече гніздо на клуні, жебонлива криничка на перехресті доріг, боброва хатка в тихоплинній заплаві, терпкий запах лісової конвалії – усе це овиди нашого дитинства, наш духовний світ ...

2. Усе те: бездонне небо, повний рожевий місяць, сонне озеро, повите ранковим туманом, пташиний щебет, вологий холодок – непомітно перекинуло мене у світ дитинства.

3. Над озерами, річками, на полянах лісових, на стрімких високих горах, на просторах степових – скрізь розкидались оселі наших прадідів слов'ян.

З'ясувати лексичне значення слова *клуня*.

Визначити спосіб творення слова *тихоплинній*.

Дібрати синоніми до слів *овид*, *жебонлива*.

III. Цілевизначення і планування

1. Оголошення теми, мети, завдань уроку.

2. Визначення цілей уроку.

Самостійне формулювання учнями завдань уроку.

IV. Засвоєння нового матеріалу під час виконання практичної роботи, удосконалення мовленнєвих і пунктуаційних умінь і навичок із теми

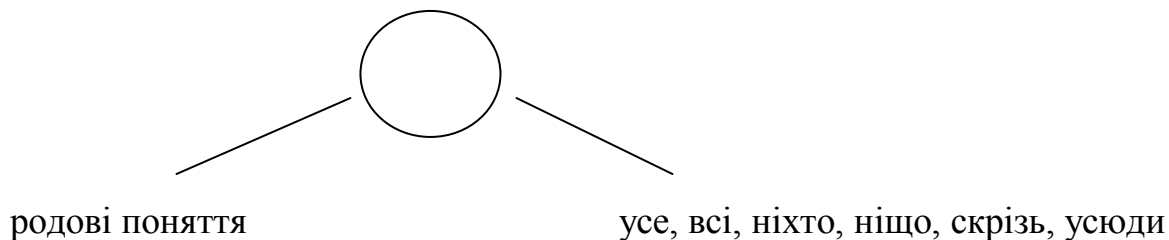
Пояснення теоретичного матеріалу.

Складання схеми - опори, добір прикладів із вправи 278.

Схема- опора

1. (УС) : ○ , ○ , ○
2. (УС) , як от (а саме, наприклад): ○ , ○
3. ○ , ○ , ○ — (УС)
4. (УС) : ○ , ○ , ○ , ○ — ...

Узагальнюючі слова

Формування навичок у стандартних ситуаціях

Виконання вправ

1 варіант

Записати речення, поставити розділові знаки. Скласти графічні схеми однорідних членів. Виконати синтаксичний розбір речення № 2.

1. Калина це образ матері батька родини роду нашого красного опоетизований у піснях легендах переказах.

2. Калину садять кругом і в тінистих гаях і на узліссях і на лісових галявинах і в полі край дороги і біля оселі.

3. У калині кажуть живе материнська любов і мудрість.

Яке з речень ускладнене вставним словом? Дієприкметниковим зворотом?

2 варіант

Записати речення, поставити розділові знаки. Скласти графічні схеми однорідних членів. Виконати синтаксичний розбір 2 – го речення.

1. У калині поєдналося все любов до рідного краю дух боротьби наш духовний світ і наше безсмертя. 2. Недарма калина оспівується у багатьох піснях наприклад веснянках русальних весільних колядках щедрівках колискових і в багатьох інших. 3. Це те вічне незнищенне що живить душу не дає їй ні змиліти ні змаліти.

Яке з речень є складним?

Взаємоперевірка завдань.

Виконання завдань у групах

Завдання 1 - ій групі

Прочитати текст мовчки. Дібрати заголовок. Визначити тип і стиль мовлення.

Виразно прочитати текст уголос, правильно інтонуючи речення.

У якому з речень для поєднання однорідних членів ужито парний сполучник?

Які розділові знаки ставляться у такому випадку? У яких реченнях є узагальнюючі слова? Чим вони виражені?

З'ясувати стилістичну роль однорідних членів у тексті.

Завдання 2 - ій групі

Виписати з тексту однорідні члени речення. За записами усно переказати текст.

Дібрати синоніми до слова обійстя.

Кожен народ має свої святині, свої символи, свої обереги. Є вони і в нашого народу. Калина, верба, тополя, дуб, чорнобривці, мальви, барвінок, червона рута, волошки – все це уособлює не тільки красу України, але й духовну міць її народу. Калина коло хати – здавна найперша і найзначніша ознака оселі українця. Її білий цвіт та червоні ягоди і радують, і прикрашають, і зцілюють. Калина як символ – це дівчина, жінка. У ній уособлено все: красу, дівочість, незайманість, кохання, заміжжя, радість, горе. А калинова сопілка чує і бачить, думає і говорить. Калину, що є всім: окрасою обійстя, символом вічної пам'яті, гарним спомином, берегинею

роду нашого, – ми повинні оберігати й шанувати. “Без верби й калини нема України, ” – каже народне прислів’я.

Калина – символ України. Які ще рослинні символи ви знаєте? Розкажіть про них, вживаючи речення з однорідними членами й узагальнюючими словами.

Зразок: Сила, міць, могутність, велич, несхитність, довголіття – усі ці ознаки характеризують патріархів лісу – дубів.

Творче конструювання (усно)

Скласти речення із запропонованими однорідними членами, самостійно дібравши узагальнюючі слова.

1. Берези, дуби, граби.
2. Терен, шипшина, глід.
3. Барвінок, сон-трава, ряст.

Редагування речень

1. До гірського клімату добре пристосувалися чорниця, малина, кущі, ожина.
2. А калина над ставом одягне розкоші суцвіть і забудеться і морози і люта завія.
3. Я люблю садити і милуватися різними квітами: айстрами і ліліями, гіацинтами і тюльпанами левкоями і настурціями.

Складання й розігрування діалогів

Вправа 287(скласти й розіграти діалог між бабусею та її онукою, які мріють посадити навколо будинку сад. Подані слова використати як однорідні члени речення із узагальнюючими словами при них).

Кущі: калина, жасмин, смородина, кизил, барбарис, малина.

Декоративні рослини: лимонник, жимолость, плющ, хвилівник.

Рясноквітучі рослини: айстри, півонія, дельфіній, лілія, флокс, ромашка.

V. Рефлексивно – оцінювальний етап. Систематизація і узагальнення знань, умінь і навичок учнів

Метод «Мікрофон»

1. Як співвідносяться узагальнюючі слова з однорідними членами речення?
2. Якими членами речення виступають узагальнюючі слова й однорідні члени при них?
3. Чим виражаються узагальнюючі слова?
4. Місце узагальнюючого слова щодо однорідних членів. Навести приклади.
5. Як інтонаційно виділяються узагальнюючі слова?
6. Від чого залежить уживання розділових знаків при узагальнюючих словах? Проілюструвати прикладами.

Моя участь у роботі малої групи

№ п/п	Оцініть себе за кожним із тверджень	Бали (0 – 2)
1.	Я активно працював (ла) на уроці	
2.	Я висловлював (ла) свої думки, які врахувала група	
3.	Я уважно працював (ла) з текстом	
4.	Я заохочував (ла) членів групи до роботи, надаючи їм допомогу	
5.	Я узагальнював (ла) думки інших членів групи	
6.	Я доповідав (ла) класу про результати групової роботи	
	Усього балів	

VI. Підсумки уроку

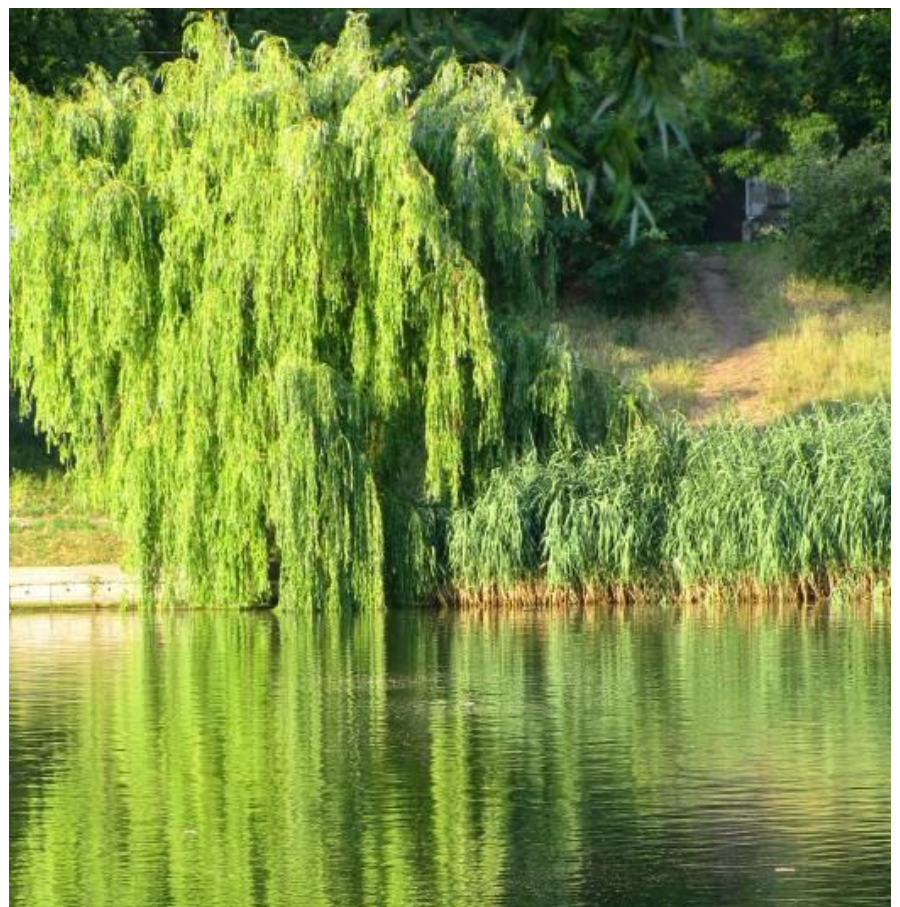
VII. Домашнє завдання

Опрацювати матеріал § 24, виконати вправу 282 (творче завдання) або записати 5 – 6 загадок з однорідними членами й узагальнюючим

Додатки

Тема. Однорідні члени речення. Розділові знаки в реченнях з однорідними членами. Узагальнення та систематизація матеріалу з теми.

Мета: узагальнити й систематизувати знання про однорідні члени речення, розділові знаки при них; удосконалити пунктуаційні навички, уміння правильно інтонувати речення з однорідними членами; розвивати увагу, пам'ять, логічне мислення, творчу уяву, вміння вживати речення з однорідними членами у власному мовленні; узагальнювати і систематизовувати вивчений матеріал; виховувати шанобливе ставлення до рідного слова.

Тип уроку. Урок узагальнення і систематизації знань, умінь і навичок.

Обладнання: підручник, картки із завданнями, запис пісні.

Методи, форми, прийоми роботи: “ Незакінчене речення ”, “ Кошик знань...”, робота в малих групах, пояснювальний диктант, літературна хвилинка, творчі завдання.

Епіграфи уроку:

Слова, слова... Вони в тобі всі різні:
тривожні й тихі, радісні й сумні;
є терпеливі, є жорстокі й грізні,
лукаві й чесні, мудрі і смішні...
Не грайся словом. Є святі слова...

Микола Ткач

- Хто ми в світі без рідного слова? –
запитаю, щоб чулось довкруг,
Бо болить і пече мене знову
глухота перекошених душ.

Вадим Крищенко

I. Мотивація навчальної діяльності

1. З'ясування емоційної готовності учнів до уроку (словесний настрій).

2. Активізація опорних знань і чуттєвого уявлення учнів.

Слова, слова... Вони в тобі всі різні:

тривожні й тихі, радісні й сумні,
є терпеливі, є жорстокі й грізні,
лукаві й чесні, мудрі і смішні...

Із раннього дитинства і до глибокої старості людина невіддільно пов'язана з мовою. За допомогою слова ми проникаємо в думки і почуття. Слово – посланець із минулого в сьогодення і з сьогодення у прийдешнє. Слово - схованка мудрості і невмирущості народу.

Уміння володіти словом, відчуття краси слова необхідні кожній людині.

Наш урок допоможе повторити матеріал із теми, систематизувати знання про однорідні члени речення, підвищити орфографічну та пунктуаційну грамотність, уміння правильно інтонувати речення з однорідними членами, доцільно використовувати їх у власному мовленні.

II. Цілевизначення і планування

1. Оголошення теми і завдань уроку.
2. Очікувані результати.

Метод “Незакінчене речення”.

На уроці я хочу поглибити знання ... (повторити , удосконалити, побачити, почути, переконатися...).

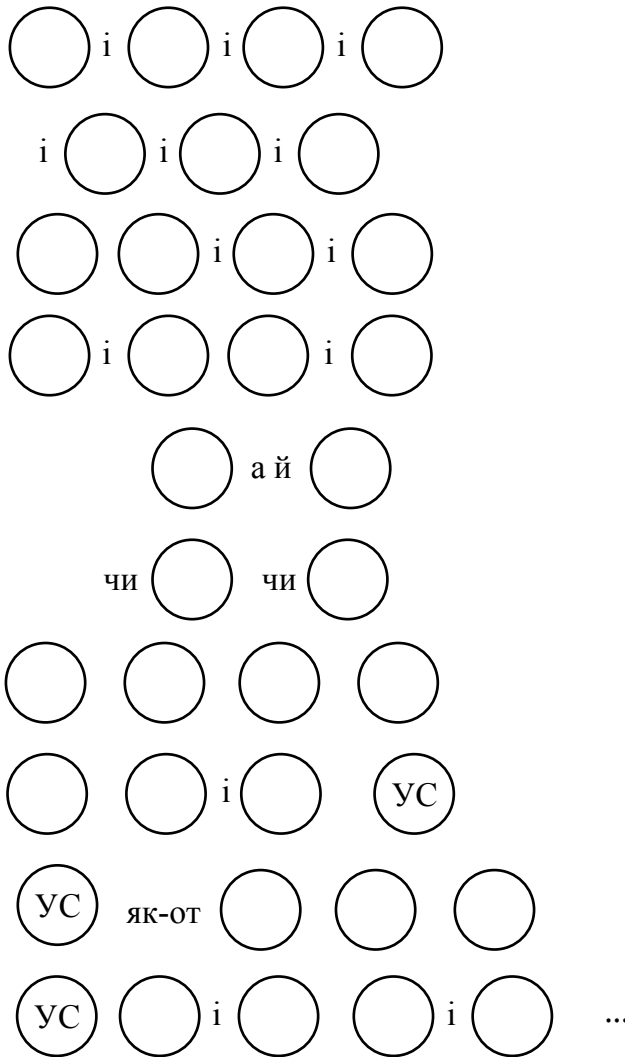
Знати: які члени речення є однорідними, типи зв'язку між однорідними членами, будову, типи зв'язку між однорідними членами, правила пунктуації.

Уміти: визначати однорідні члени речення, розрізняти однорідні й неоднорідні означення, правильно ставити розділові знаки у реченнях з однорідними членами, інтонувати речення з однорідними членами, доречно вживати речення з однорідними членами у власному мовленні.

III. Узагальнення та систематизація теоретичного матеріалу

1. Які члени речення називаються однорідними?
2. Чи будь-які члени речення, що відповідають на одне і те ж питання, є однорідними?

3. Як поєднуються між собою однорідні члени речення?
4. За яких умов означення є однорідними? Неоднорідними?
5. Коли між однорідними членами речення не ставиться кома?
6. Поставити розділові знаки на схемах, пояснити умови їх вживання між однорідними членами речення.

7. Як відрізнити речення з однорідними членами від складного?

IV. Виконання системи завдань на узагальнення практичних умінь і навичок

Завдання (за варіантами)

Виразно прочитати епіграфи.

Визначити спосіб зв'язку однорідних членів речення, їхню будову.

Чи є однорідними повторювані слова? Які ще члени речення не є однорідними?

Прочитати текст, визначити тему, основну думку. За тлумачним словником з'ясувати значення незнайомих слів.

Пізнаймо світ у слові

Першим до нас приходить слово. Із колисковою материнською піснею, тихою казкою, доброю ласкою. “Мама, тато, баба, льоля, киця, жижа, ”- лепече дитина. Які дивні перші двоскладові слова! А потім знання із словесності поширюються. Дитина спинається на ноги, пізнає за день десятки нових слів, звучних та красивих: сонечко, квітка, казка, пісня, хліб, сіль, вода, трава. Із кожним словом світ ширшає, розкриває свої принадні обрії. Світ – мов казка. І пізнаємо ми його за допомогою слова... У школі за допомогою слова відкриваємо таємничість і складність інших наук: історії, географії, біології, фізики, математики... Отже, словесність – початок усіх наук. Вона – джерело, звідки починається струмок, який ширшає, набирає сили і розливається могутньою річкою (За І. Цюпою).

Завдання 1-й групі

Знайти у тексті речення з однорідними членами, визначити їхню синтаксичну роль. Виписати речення з однорідними членами, що відповідають схемам:

1. 1) () , () 2) () та ()

3) (УС) : () , () , () , () , () , () , ()

2. 1) () і () 2) (УС) : () , () , () , () , ()

3. () , () і () .

Підкреслити однорідні члени речення відповідно до синтаксичної ролі.

- У яких реченнях наявні кілька рядів однорідних членів?
- Пояснити пунктуацію у виписаних реченнях.

Завдання 2-й групі

- Виконати синтаксичний розбір речення.

У школі за допомогою слова відкриваємо таємничість і складність інших

наук: історії, географії, біології, фізики, математики.

- Пояснити відсутність коми між означеннями у 4-у реченні.
-

Літературна хвилинка

Вслухатися у слова поезії Антоніни Каніщенко «Українська мова». Запам'ятати якнайбільше епітетів – однорідних членів речення, якими характеризує рідну мову поетеса. Яка їх роль у поетичному творі?

Ніжна, мила, світанкова,
ясна, чиста, колискова,
мелодійна, дзвінкотюча,
дивна, радісна, співуча,
лагідна, жива, казкова,
красна, чарівна, шовкова,
найдорожча, добра, власна,
мудра, сонячна, прекрасна,
солов'їна, барвінкова
Українська мова!

Творча робота

Скласти усно речення з узагальнюючими словами при однорідних членах речення, що відповідали б схемам

1. ○ і ○ , ○ і ○ , ○ і ○ — (УС)
2. (УС) : і ○ , і ○ , і ○ .
3. (УС) , як от : ○ , ○ , ○ .

Пояснювальний диктант

Мово рідна! Красо моя! У тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів у днину побідну, і пісня серця

дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого. У тобі, мово, неосяжна душа народу – його щирість і щедрість, радощі й печалі, його труд і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його...(За С. Плачиндою).

Слово вчителя

Слово – схованка мудрості і невмирущості народу. Чим глибше ми пізнаємо тонкощі рідної мови, тим активніше сприймає серце красу слова.

Мова – явище соціальне. Вона живе і розвивається тільки в суспільстві. Функціонування і розквіт рідної мови залежить від кожного з нас.

Прослухати музичний запис пісні «Звучи, рідна мово» на слова Андрія Демиденка. Яка проблема порушена у пісні? Що може зробити кожен із нас для її вирішення?

Звучи, рідна мово

Слова А. Демиденка, музика О. Семенова

1. Мово рідна,
світи в ріднім домі.
Крізь зболений час
і духовні руїни
вертайсь, рідна мово,
у серце народу,
у душу України.

Приспів:

Якого ж ми будемо племені-роду,
Якщо буде в устах наша мова згасать?
Чи будемо з вами тоді ми народом,
як стихне вона в голосах?
Звучи, рідна мово,
на землі рідній лийся по вінця,
мово моя українська,

мово моя материнська.

2. Мово рідна,
квітуй і шануйся,
любов'ю воздай
всім народам і мовам.

З тобою я плачу,
з тобою сміюся,
о ріднеє слово.

3. Мово рідна,
живи в ріднім домі.
Крізь зболений час
і духовні руїни
вертайсь, рідна мово,
у серце народу,
у душу України.

Зачитайте речення з пісні, у яких наявні ряди однорідних членів. Чим іще, крім однорідних членів, ускладнені речення тексту?

V. Систематизація й узагальнення знань, умінь і навичок

- Чи часто ми вживаємо у власному мовленні речення з однорідними членами? З якою метою?
- Для чого вживаються при однорідних членах узагальнюючі слова? Якими членами речення бувають узагальнюючі слова?
- Назвати особливості пунктуації речень з однорідними членами.

VI. Рефлексивно – оцінювальний етап. Підсумки уроку

Чи справдилися ваші очікування?

Метод “Із чим я йду (кошик знань, умінь, ідей, думок, почуттів, навичок...)”.

Я йду з цього уроку... (назвати те, що кожен бажає взяти з собою з кошика).

VII. Домашнє завдання

Повторити теоретичний матеріал п.22-24. Висловити свої міркування з приводу проблем, порушених у пісні «Звучи, рідна мово», використавши речення з однорідними членами.

Тема. Контрольна робота. Однорідні члени речення. Тест.

Мета: перевірити рівень засвоєння знань, сформованості умінь і навичок з теми, розвивати логічне мислення, пам'ять, зв'язне мовлення; виховувати любов до рідної мови.

Тип уроку. Урок контролю знань, умінь і навичок.

Учні знатимуть: рівень своїх навчальних досягнень, причини невдач.

Учні вмітимуть: виконувати тестові завдання різних видів і рівнів; відрефлексовувати досягнення; планувати значення вивченого для особистісного розвитку; визначати нові цілі і шляхи досягнення їх.

Хід уроку

I. Повідомлення теми, мети, завдань уроку

II. Мотивація навчальної діяльності

III. Виконання контрольної роботи

1. Ознайомлення з критеріями оцінювання роботи.
2. Проведення інструктажу щодо виконання тестової роботи.
3. Виконання контрольної роботи.

IV. Підсумки

Відповіді учителя на питання учнів.

V. Домашнє завдання

Скласти діалог, вживаючи речення з однорідними членами, на тему:
«Прийди, прийди, веснонько запашна» або «Проводи зими».

Завдання

I варіант

I рівень (3 бали: 0,5 бала за кожну правильну відповідь)

№	Зміст	Бал
1.	Однорідними називаються члени речення...	
2.	Ряд однорідних членів...	
3.	Узагальнюючими називаються слова...	
4.	За яких умов означення є однорідними...	
5.	Як відрізнити просте речення з однорідними членами від складного?	
6.	Коли в реченні з узагальнюючими словами при однорідних членах ставиться двокрапка?	

II рівень (3 бали: 0,5 бала за кожну правильну відповідь)

№	Зміст	Бал
1.	Позначити речення, які містять кілька рядів однорідних членів. А. Земля України, і небо, і зорі – усе мені рідне. Б. А клен розрісся буйно, кучеряво і не жаліє листя для вітрів. В. Глід, Шипшина й Терен дикий вмиє без галасу і крику всю поляну оточили... Г. Сніжинки закружляли у химерному танку і тихо лягли на землю.	
2.	Вказати речення, у якому вжиті розділові сполучники. А. Не то сон, не то забуття скріплювало повіки. Б. Запахла осінь в'ялим тютюном, та яблуками, та тонким туманом. В. У стремлінні до влади й кар'єри губимо небо ясне. Г. Життя, немов ріка, пливе в майбутнє, в завтрашнє, в безкрає.	
3.	Позначити речення, у яких однорідні члени поєднані безсполучниковим зв'язком. А. На високих пагорбах шуміли під вітром липи, клени, сосни. Б. Шумлять могутні осоки, замріяні стоять дуби. В. У майбутнє ростуть дерева й люди. Г. І кличе мене батькова хатина на синь, на роси, на вишневий цвіт.	
4.	Виділити речення з однорідними додатками. А. Гей, нові Колумби й Магеллани, напнемо вітрила наших мрій.	

	Б.Кобзарі та бандуристи – народні митці. В. Скрізь червоно : на небі, на узгір'ях і на горі. Г.Заквітчала весна землю і травами, і квітами.	
5.	Вказати речення з однорідними означеннями (розділові знаки пропущені). А. Сумними довгими ключами летять у вирій журавлі. Б. І на злість недобрій темній силі журавлі кричать на небосхилі. В. Над містом стояла тиха місячна ніч. Г. За річкою згасали зорі, і холодна кришталева блакить віщувала світанок.	
6.	Вказати речення, у яких розділові знаки при однорідних членах поставлені неправильно. А. Усе дивне в цьому світі квітка і плід, вітер і зірка, краплина води і найдрібніша піщинка. Б. На заспані поля, на голубі гаї кладе світанок теплі руки. В. Скрізь зелено : і на галявинах і в долинах, і на полях. Г. Збирають світлі, золоті меди веселокрилі та прозорі бджоли.	

ІІІ рівень (3 бали: 1-е завдання – 2 бали, 2-е завдання – 1 бал за правильну відповідь)

№	Зміст	Бал
1.	Поставити пропущені розділові знаки. Однорідні члени підкреслити відповідно до їх синтаксичної ролі. Цвітіння чудового вересу вчувається в ароматі повітря у легкому подисі леготу у веселкових барвах неба. Від його фіолетово-бузкового цвіту не сховатися ніде ні у затінку дерев ні на узліссі ні в гушавині. Перед очима гейзери цвіту фонтани холоднуvато-гарячого багаття каскади райдужного саява.	
2.	Із поданими в кожній групі означень та означуваних слів скласти речення. Однорідні означення підкреслити прямою лінією, неоднорідні – хвилястою. Бадьорий, збуджений, піднесений (настрій). Знайома, звивиста, польова (стежина).	

IV. Рівень (3 бали)

Написати твір-мініатюру «Запахи і звуки весни», вживаючи речення з

однорідними членами, у тому числі й з узагальнюючими словами при них.

II варіант

I рівень (3 бали: 0,5 бала за кожну правильну відповідь)

№	Зміст	Бал
1.	Як поєднуються між собою однорідні члени речення?	
2.	Чи всі члени речення, що відповідають на одне й те ж питання, є однорідними?	
3.	За яких умов означення є неоднорідними?	
4.	Які однорідні члени речення називаються поширеними?	
5.	За яких умов у реченні з однорідними членами ставиться двокрапка і тире?	
6.	Яка роль однорідних членів у реченні?	

II рівень (3 бали: 0,5 бала за кожну правильну відповідь)

№	Зміст	Бал
1.	Вказати речення з однорідними членами. А. Світе тихий, краю милий, моя Україно!. Б. Скуйовдить вітер пишну гриву, посипле листя в срібло рік. В. Наша дума, наша пісня не вмре, не загине. Г. Хліб та вода – козацька їда.	
2.	Позначити речення з узагальнюючими словами. А. Все дивне в цьому світі квітка і плід, вітер і зірка. Б. Усе спочиває у сні. В. Наша ціль – людське щастя і воля. Г. Луки, гори, пишні сади – все зелене й урочисте.	
3.	Визначити речення з однорідними означеннями (розділові знаки пропущені). А. Дуби плечисті бородаті похмуро дивляться з-під брів. Б. Перший прозорий туман злегка засивів. В. Ніжним білим цвітом черешні в травні вкриті. Г. Твердий синявий сніг грав на сонці самоцвітами.	
4.	Вказати речення, в якому неправильно поставлені розділові знаки. А. Річка зітхає, синіє, сміється. Б. Солов'ї заливисто перетьохкуються у вербах, по садках, і в кущах біля річки.	

	В. Рівними рядами стоять розлогі яблуні, груші і вишні. Г. Розцвітає же, слово, і в родині, і у школі, й на заводі, і у полі.	
5.	Позначити речення з кількома рядами однорідних членів. А. Ці пахощі п'януть бджолу прудку, приносять спомини гарячі про стежку в полі довгу і вузьку. Б. Найкраще зцілюють лікарі: природа, час і терпеливість. В. На ясні зорі й тихі води хай не лягає каламуть. Г. Земля мені пахне щедро і луками, й садами.	
6.	Вказати речення зі змішаним зв'язком між однорідними членами. А. Зацвіли усі діброви, і долини, і сади. Б. Вітер віє, повіває з поля на долину, над водою гне з вербою червону калину. В. А потім стихли зозулі, замовкли солов'ї, і тільки іноді обізветься пізній соловейко. Г. І так повзла зима заметільна, сніжна, морозна і чарівна.	

III рівень (3 бали: 1-е завдання – 2 бали, 2-е завдання – 1 бал за правильну відповідь)

№	Зміст	Бал
1.	Поставити пропущені розділові знаки. Однорідні члени речення підкреслити відповідно до синтаксичної ролі в реченні. Сьогодні майже всі фарби штучні хімічного походження. А колись усе необхідне для одержання яскравих різнокольорових тканин малювання ікон розписів храмів та хат забарвлення ниток для вишивання рушників сорочок брали у природи. Знаходили все необхідне у лісі в полі.	
2.	Відредагувати речення. Буяли рясно на клумбі айстри й нагідки, сальвії і петунії, осінні квіти. Мені подобаються пригодницькі фільми і слухати класичну музику.	

IV. Рівень (3 бали)

Написати твір-мініатюру «Букет для мами», вживаючи речення з однорідними членами, у тому числі й з узагальнюючими словами при них.

Список літератури

1. Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б. Рідна мова: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Зодіак – ЕКО, 2008
2. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. – Тернопіль: Астон, 2005
3. Національна доктрина розвитку освіти// Освіта України. – 2002. - №33
4. Олійник Ольга. Українська мова: Підручник для 8 класу середньої школи. – К.: Вікторія, 2004
5. Освітні технології// За ред. О.М.Пєхоти. –К.: АСК, 2004.
6. Плиско К.М. Організація навчання синтаксису в середній школі. – К.: Рад. школа, 1990
7. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова 5 – 12 класи. К.: Ірпінь. 2005
8. Степанюк Микола Плани уроків вивчення теми “ Речення з однорідними членами” // Українська мова і література в школі. – 2003. - №6. – с. 35- 41, № 7. – с. 47 -53.
9. Сучасна українська мова: Підручник / Пономарів О.Д., Різун В.В., Шевченко Л.Ю. – К.: Либідь, 2001
- 10.Ходакова О.М. Уроки – подорожі Країною однорідних членів речення// Вивчаємо українську. – 2009.- № 19 -21. – с. 35 - 41